AMİN MAALOUF'TAN '29 NUMARALI KOLTUĞUN HİKÂYESİ'

'Fransa tarihi, Akademi'nin tarihine işlemiştir'

Fransa tarihi Akademi'nin tarihine işlemiştir. Felsefecilerle masonluğun ortaya çıkışı, Dreyfus davası, ulusçuluğun yükselişi, Fransız-Alman çatışması, sömürge siyaseti, tüm bunlar yoğun entelektüel tartışmaların yaşandığı bu mekana yansımıştır. İnanç-bilim ilişkisi konusunda belirleyici bir rol üstlenen Claude Bernard ya da ulus ve din kavramları üstüne çok öngörülü biri olan Ernest Renan gibi çok önemli düşünürleri barındırmıştır Akademi

Lübnan-Fransa uyruklu Amin Maalouf Akademi'ye kabul töreninde yaptığı konuşmada, alışılageldiği gibi, selefi Claude Lévi-Strauss'u övüp, 29. Koltuk'ta oturmuş bir başka ünlü kişiye, Lübnan dostu Ernest Renan'la değinir. Tanios Kayasi'nın yazarının konuşması çok başarılıdır. Ama kendisini üzen bir şey de vardır: İlk denemesini yazarken kitaplarından yararlandığı Akademi üyesi, Haçlı Seferleri tarihçisi Joseph Michaud'yu anamamıştır. Bunun üstüne, borcunu ödemeyi kafasına koyan Beyrut doğumlu yazar araştırma yapmaya başlar, derken okudukça, yavaş yavaş, Pierre Bardin'den Montherlant'a, Philippe Quinault'dan Claude Bernard'a, 29. Koltuk'ta kendisinden önce oturmuş, kimisi çok ünlü, kimisi unutulmuş 18 "ölümsüz"ün yaşamöykülerini "29 Numaralı Koltuğun Hikâyesi" adlı kitapta toplamayı düşünür. Fransa tarihinin dört yüzyılını yeniden canlandıran özgün ve heyecan verici bu çalışma geçtiğimiz hafta Yapı Kredi Yayınları tarafından yayımlandı.

2004'te, "Yolların Başlangıcında", Lübnan'daki atalarınızla ilgilenmiştiniz. Bu kez de Akademi üyelerini ikinci aileniz olarak işlediğinizi düşündünüz mü hiç?

Aslında simgesel bir soy zinciri var aramızda. 1634'ten beri bu koltuğa 18 kişi oturmuş -kaldı ki, edebiyatçılardan çok siyasetçiler ve bilim insanları-, bu da bir soyağacı oluşturuyor. Onları incelemek bir biçimde Fransa tarihinin dört yüzyılına bakmak demek. Selefilerimin çoğu XV. Louis'nin başbakanı Kardinal Fleury gibi önemli kişilerden ya da masal yazarı Florian ve bakan Hanoteaux gibi tarihte iz bırakmış olayların tanıklarından oluşuyor.

Sizin gibi Beyrut doğumlu birinin bu soyun bir parçası olması kolay mı?

Akademi'de, her zaman farklı kökenlerden gelen kişiler olmuş; ama Brüksel'de doğan Lévi-Strauss ya da benimle birlikte, bu kavram daha da genişledi. Bununla birlikte, Joseph Michaud'nun Savoia Dükalığı'nda doğması da o dönemde çok anlamlı. Piemonte Kralı'nın uyruğu olan Michaud Fransız uyruklu olduğuna hiç geçmemiş görünüşe göre. Bir yabancı olarak görülmüş. Koltukta oturan üçüncü kişinin "Fronde" adıyla anılan ayaklanmalar sırasında Bordeaux'ya yerleşmesi de bir göç gibi görünüyor.

Bu Akademi'nin birkaç gencin arkadaşlığından doğduğunu anımsatıyorsunuz. Bugünkü durum çok farklı, öyle değil mi?

O arkadaş grubunda öne çıkan Valentin Conrart 1634'te yalnızca yirmili yaşlarındaymış. İlerleyen zamanda, otuzlarındaki ya da kırklarındaki kişiler seçilmiş. Bugün böyle bir şey düşünülemez bile. Ama asıl dünya değişti, Akademi değil. Yaşa ve kurumlara bakışımız farklılaştı. Bugün, insanları seçerken belli bir ün kazanmış olmalarına bakılıyor.

Richelieu'nün önerdiği, hatta dayattığı koruyuculuk Akademi'yle iktidar arasında farklı anlamlara çekilebilecek ilişkiler yaratmamış mı?

Arkadaş arkadaşa eğlenmekten mutlu olan gençler Richelieu onlara kol kanat germeyi önerince çok da heyecanlanmamışlar doğrusu. Ama toplanmayı sürdürmek istiyorlarsa, önlerinde çok fazla seçenek yokmuş. Aslında, Richelieu gerçekten kuruma saygınlık kazandırmak istemiş. Oyunun kurallarına da uymuş, seçilen bir kişiden hoşlanmıyorsa, kızgınlığını dile getirmekle yetinmiş. Öte yandan, nedimlere kapı açıkmış.

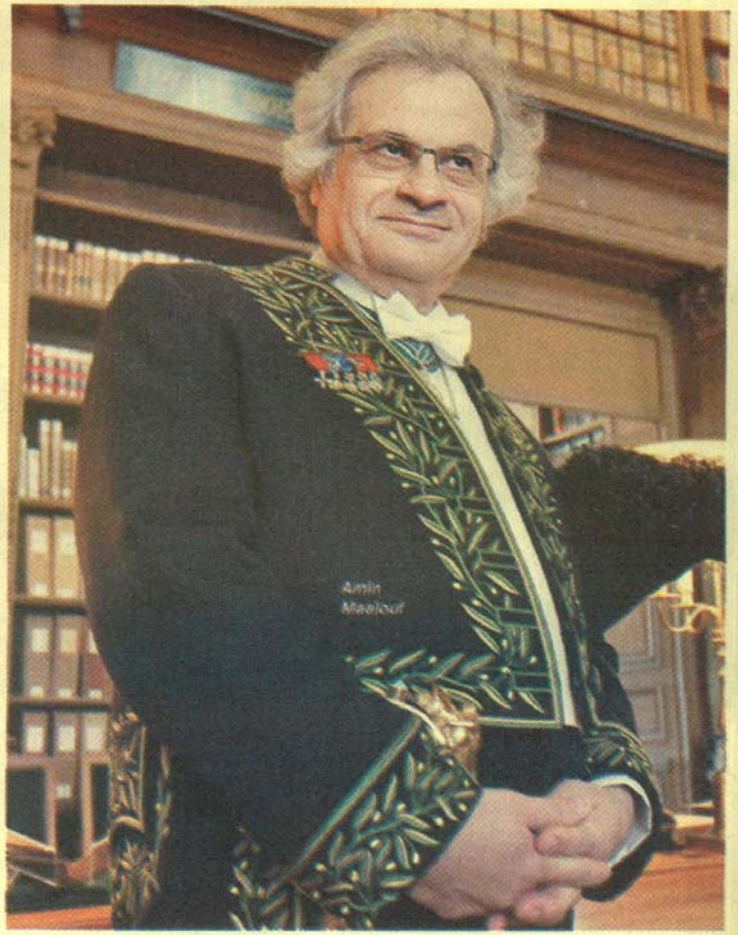

Koltuğumda oturan üçüncü kişi, genç avukat François-Henri Salomon yalnızca Fransa Mühürdarı kendisine kol kanat gerdiği için seçilmiş, oysa adaylar arasında Corneille varmış! 1743'te, Kardinal de Luynes tartışmaya açık nedenlerden ötürü Voltaire'e yeğlenmiş, 1840'ta da bilim adamı Pierre Flourens Victor Hugo'nun pabucunu dama atmış...

Akademi'nin koruyucusu devlet başkanlarından bugün de böyle baskılar gelebilir mi?

Sanmam. Daha XIV. Louis döneminde, koruyucu bir şey dayatmaktansa önermeyi yeğliyormuş. Akademi'nin onun isteklerine uymadığı da olmuş. Colbert ölünce, yerine La Fontaine seçilmiş, oysa Fouquet'ye bağlılığını koruduğu için kral onu pek sevmezmiş. Tek bir misilleme olmuş: XIV. Louis masal yazarının seçilmesini onaylamadan önce gözdesi Boileau'nun seçilmesini beklemiş. Kralın nasıl biri olduğunu düşünürsek, kuruma saygı duyduğunu kanıtlıyor bu.

Akademi'deki düşünce tartışmaları Fransa tarihini yansıtıyor mu?

Evet, Fransa tarihi Akademi'nin tarihine işlemiştir. Felsefecilerle masonluğun ortaya çıkışı, Dreyfus davası, ulusçuluğun yükselişi, Fransız-Alman çatışması, sömürge siyaseti, tüm bunlar yoğun entelektüel tartışmaların yaşandığı bu mekana yansımıştır. İnanç-bilim ilişkisi konusunda belirleyici bir rol üstlenen Claude Bernard ya da ulus ve din kavramları üstüne çok öngörülü biri olan Ernest Renan gibi çok önemli düşünürleri barındırmıştır Akademi. Ernest Renan tüm kilise adamlarının kötülediği bir kafir değil, Tanrı'nın bir lütfudur. Farklı bir Batı'nın ortaya çıkışında önemli bir rol üstlenmiştir. Çok uzun zaman boyunca, Kutsal Yazıların sözcüğü sözcüğüne yorumlarından uzaklaşılırsa, dinin yok olacağı düşünülmüştür. Renan, dine düşman olmayan bir bilgin olarak, metin incelemesinin inanca zarar vermeyeceğini kanıtlamıştır. Hıristiyanlık onun sayesinde Batı'da bilimle, ilerlemeyle ve özgürlükle birlikte var olabilmiştir.

Müslümanlık konusunda, Lévi-Strauss'la birlikte riskli bir varsayım ileri sürüyorsunuz...

1955'te, tam da sömürgelerin bağımsızlaşması döneminin öncesinde yayımlanan "Hüzünlü Dönenceler"de, ABD'den yeni dönen Lévi-Strauss Amerikan örneğinden esinlenir. İşin özünde şöyle der: "ABD büyük bir güce dönüştü, çünkü, günün birinde, Avrupa'nın İtalya'dan, Norveç'ten, İngiltere'den, İrlanda'dan gelen tüm yoksullarının kendisini ele geçirmesine izin verdi..." Sonra da Lévi-Strauss benim gibi yanıtını veremeden şu soruyu sorar: Ya Fransa "hak eşitliği temelinde" sömürge imparatorluğundaki, büyük bölümü Müslüman halkların hepsini nüfusuna katsaydı, bu çılgınca kumar benzer sonuçlar doğurmaz mıydı? Ben de bu zar atımının Cezayir üstünde, tüm Müslüman ülkeleri üstünde olağanüstü bir etkisi olmaz mıydı diye soruyorum. O ülkeler duraklamadan mı kurtulurlardı? Yoksa Fransız toplumu mu parçalanırdı?

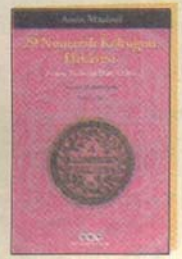

29 Numaralı Koltuğun Hikayesi

Amin Maalouf
Çev: Orçun Türkay
Yapı Kredi Yayınları, 208 s.

Anayurdunuz Lübnan da duraklama yaşadı, meydan okumalarla karşılaştı. Nasıl oldu da o küçük ülke neredeyse kendi nüfusunun üçte biri kadar, 1,5 milyon Suriyeli sığınmacıya kapılarını açtı ama çökmedi?

Avrupa'da, kabul merkezleri sığınmacılar için harekete geçirildi, bu da masraf demek. Lübnan'daysa durum farklı: Yükümlülükler ayrı değil, bir biçimde hallediliyor, bu duruma katlanılıyor, özellikle de bunun geçici olduğu düşünülüyor. Ama tüm o sığınmacıların varlığı kesinlikle bir sorun, üstelik geçici sanılan şey uzun sürebilir. Bu içinde yaşadığımız dönemin özelliklerinden biri: Bunalım ya da terörizmle mücadele gibi gelip geçici sanılan şeyler kalıcı olabiliyorlar.

Dünya sürekli François de Callières'i okusa iyi etmez mi?

Kesinlikle. XIV. Louis'nin danışmanı, 29. Koltuk'ta oturmuş beşinci kişi olan Callières "De la manière de négocier avec les souverains" (Hükümdarlarla Müzakere Etme Yolları Üstüne) adında olağanüstü bir kitap yazmış, gözlemler açısından tam bir hazine. Kaldı ki, 1917'de İngiliz diplomatlar bu kitabı yeniden keşfedince, müzakere ve çatışmaların önlenmesi konularındaki ilkeleri tüm dünyadaki üniversitelerde, farklı farklı alanlarda incelenmeye başlamış, çünkü o ilkeler diplomasiye olduğu kadar toplumsal ve ekonomik yaşama da – Amerikalı John Kenneth Galbraith onu göklere çıkarıyor – uyan ilkeler. İşin tuhaf yanı şu ki, barışı baş tacı eden bu adam Fransa tarihinde savaşmayı en çok seven kral için çalışmış – bu yüzden de kitabını yayımlamak için hükümdarın 1716'da ölmesini beklemiş.

Akademi'ye 1945'te alınan Prof. André Siegfried'i de çok övüyorsunuz...

Her yerden onun siyasal bilimler konusunda verdiği konferansları dinlemeye gelen birçok öğrenci kuşağı için gerçek bir efsane o. Fransa'nın kurtuluşundan sonra, De Gaulle'ün Paris'e dönüşte ilk danışmak istediği kişilerden biri. Bu parlak zeka bayatlamış düşüncelerin dışına çıkmayı iyi biliyor. Örneğin, Batı'daki seçimlerle ilgili bir araştırma yapıyor, bu da o dönem için çok özgün bir girişim, araştırmasının sonunda ülkenin yerbilimsel yapısıyla oylar arasında bir ilişki kuruyor. Onun seçim sosyolojisinin öncüsü olduğu söylenebilir. "İlkler"e yüzyıllar boyu daha pek çok kez rastlanıyor. Örneğin, yıldızlaşma Voltaire'le başlamış. Parisliler 1778'de artık Ferney malikanesinde yaşayan yaşlı Voltaire'i çok görkemli bir biçimde karşılamışlar. Onu alkışlayıp, ellerini öpmek için büyük bir kalabalık toplanmış. Öyle bir yaşayan idole daha önce hiç rastlanmamış. Yüzyıl sonra, tıpta bir devrim yapan, ileri görüşlü Claude Bernard ölünce onun için resmi tören düzenlenmiş: Cenaze alayını 4000 kişi izlemiş. Bu da bir bilgin açısından bir yenilik. Selefilerim arasında sinir sistemini inceleyen bilim dallarının habercisi, fizyoloji uzmanı Pierre Flourens ya da 1670'te seçilen dramaturg Philippe Quinault gibi adlar da var. Quinault unutulmuş bir deha değil kuşkusuz, ama Lully'nin gözde libretto yazarı ve Fransa'da bu sanatın gerçek anlamda kurucusu. Bununla birlikte, Bossuet olsun, başkaları olsun, onun yumuşakbaşlılığını, Molière'in pek sevmediği, La Fontaine'in nefret ettiği baskın, zorba bir adam olan Lully'ye boyun eğişini eleştirmişler.